

siyasî ve edebî şahsiyetlerle bizzat şahit olduğu önemli olaylar hakkında ilk elden gözlemleri yer alır. Özellikle Teşvikiye'de oturduğu 1930'lu yıllarda dönemin önde gelen şahsiyetleri Abdülhak Hâmid'den Yahya Kemal'e, Necip Fazıl'dan Âsaf Hâlet Çelebi'ye, İsmail Hami Danişmend'den Mithat Cemal Kuntay, Namık İsmail ve Burhan Toprak'a kadar oldukça geniş bir şair, yazar ve ressam kadrosunu yakından tanınması hâtıralarını daha da önemli bir duruma getirir.

Münevver Ayaşlı gerek "evlâd-ı fâtihân"-dan bir aileye mensup olması, gerekse çocukluk yıllarını Rumeli topraklarında geçirmesi dolayısıyla hayatının sonuna kadar kaybedilen bu coğrafya için göz yaş dökmüş, Balkan kavimlerinin Türk izlerini sile sile bitiremedikleri bu topraklara âdeta mersiyeler yazmıştır. Onun eserlerinde üzerinde ısrarla durduğu bir konu da eski İstanbul ve asırlar içinde teşekkül eden Boğaziçi medeniyetidir. Özellikle bu amaçla kaleme aldığı *Dersâadet*'te II. Meşrutiyet sonrasında başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar olan dönem İstanbul'unun bir bakıma taşıyla toprağıyla, yalısı ve köşküyle, daha da önemlisi İstanbullu denilen insanlarıyla bir portresini çizmiştir.

Eserleri. Roman: *Pertev Bey'in Üç Kızı* (1968), *Pertev Bey'in İki Kızı* (1969), *Pertev Bey'in Torunları* (1975), *Pertev Bey'in Üç Kızı* (1976, üç kitap bir arada). **Gazete Yazıları:** *XIX. Asır, Teşrin-i Sâni ve Ötesi*, *Kıbrıs Fetvâsı* (1971), *Edeb yâ Hû* (1984), *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru* (1991). **Hâtra:** *Başvekilimizi Tanıdım* (1968), *İşittiklerim, Gördüklerim, Bildiklerim* (İstanbul 1973), *Dersâadet* (İstanbul 1975), *Avrupa-i Osmânî: Rumeli ve Muhteşem İstanbul* (İstanbul 1990).

BİBLİYOGRAFYA :

Ergun Göze, *İçimizden Otuz Kişi*, İstanbul 1975, s. 51-54; Beşir Ayvazoğlu, *Defterimde 40 Sûret*, İstanbul 1997, s. 33-36; Bahriye Çeri, *Münevver Ayaşlı Romanları*, Paris 2008; Mehmet Nuri Yardım, "Osmanlı'nın Muhacir Gelini", *Romancılar Konuşuyor*, İstanbul 2008, s. 56-64; Ali Akyıldız, *Sürgün Sefir Sadullah Paşa*, İstanbul 2011, s. 201-202, 438; Abdullah Uçman, "Münevver Ayaşlı İstanbul'u Anlatıyor", *Hisar*, sy. 151, Ankara 1976, s. 18-19; a.mlf., "Münevver Ayaşlı ile Konuşma", a.e., sy. 163 (1977), s. 10-11; sy. 164, s. 12-13; İnci Enginün, "Ayaşlı, Münevver", *TDEA*, I, 238; Selim İleri, "Ayaşlı, Münevver", *DBİst.A*, I, 468-469; "Ayaşlı, Münevver", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, I, 149; "Ayaşlı, Münevver", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Ankara 2003, II, 50.

ABDULLAH UÇMAN

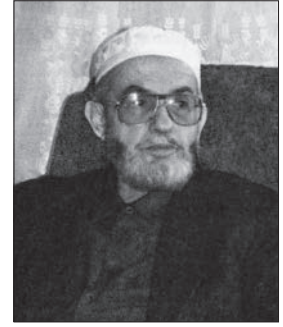
AYDIN, Ali Arslan
(1926-2009)

Son dönem
İslâm âlimlerinden.

İçel (Mersin) ilinin Gülnar ilçesinde doğdu. Babası Yûsuf Ziyâ Efendi, Kafkasya'dan gelip Gülnar'a yerleşen bir Türkmen ailesine mensuptur. Annesi Ümmühan Hanım'dır. Yûsuf Ziyâ Efendi medrese tahsilini tamamlayıp memleketinde müezzinlik, imamlık ve vâzlik yaptıktan sonra İstanbul'a gitmiş, FâtiH dersiâmlarından Çarşambalı Ahmed Hamdi Efendi'den ders okuyarak icâzet almıştır. Ayrıca Dârülfünun Hukuk Mektebi'ni bitirmiş, İstanbul'da bir süre avukatlık ve öğretmenlik yapmıştır. Uzun süre müftülük görevinde bulunup seksen yaşından sonra emekli olmuş, 1 Şubat 1975 tarihinde vefat etmiştir.

İlk öğrenimini Gülnar'da tamamlayan Ali Arslan, orta tahsilini Bolu Orman Mektebi'nde bitirdikten sonra (1944) Adana'nın Pozantı ilçesindeki Bölge Orman İşletme Müdürlüğü'nde göreve başladı. Mersin İşletme Müdürlüğü emrinde çalıştı. Askerlik görevinin ardından (15 Mayıs 1947) Antalya Serik'te Orman Bölge İşletme Müdürlüğü'nde mühendis yardımcılığı görevine başladı. Bu sırada Silifke'de okul dışı imtihanlarına girecek ortaokul diploması aldı. Ali Arslan, İslâmî ilimler sahasında çalışıp babası gibi hoca olmak istiyordu. O sırada Ankara'ya orman mühendis yardımcısı olarak tayin edilince Diyanet İşleri reisi Ahmet Hamdi Akseki'yi ziyaret etti ve İslâmî ilimler alanında yetişmek istediğini, bu amaçla Bağdat'a gitmeyi arzu ettiğini söyledi. Akseki'nin öncelikle Arapça öğrenmesi gerektiğini belirtmesi üzerine Diyanet İşleri başkan yardımcısı Hüsnü Lostar'dan Arapça, hadis, fıkıh ve o sırada Ankara'da gezici vâiz olarak görev yapan Ahmet Davudoğlu'ndan Arapça okudu.

Ali Arslan, 15 Ocak 1949'da İstanbul ve Ankara'da İmam-Hatip kursu adıyla on ay süreli bir öğretim kurumu açılınca Ankara'daki bu kursa katıldı. Tâceddin Dergâhı'nda faaliyet gösteren bu kursta Hâfız Ali Güran, Hasan Hüsnü Erdem, Yusuf Ziya Yörükân gibi isimlerden ders okudu ve buradan mezun oldu. Daha sonra görevinden istifa edip (15 Aralık 1950) öğrenim amacıyla İskenderiye'ye gitti. Mısır'da bir süre harp nazırlığı yapmış olan Osmanlı paşası M. Sâlih Harb ona ve Mısır'daki diğer Türk talebelerine sahip çıktı,

Ali Arslan
Aydın

kendilerine aylık 5'er Mısır cüneyhi burs bağlanmasını sağladı ve hepsini bir otele yerleştirdi. Ali Arslan'ın Türkiye'de aldığı İmam-Hatip kursu diploması Ezher'e öğrenci olarak kabul edilmesinde önemli rol oynadı. Bir yıllık ön hazırlık döneminin ardından 1951'de diplomasının denkliği kabul edilerek Ezher Üniversitesi'nin Usûluddîn Fakültesi'ne girdi ve bu fakülteyi yabancı öğrenciler arasında üçüncü sırada bitirdi (1955). Aynı fakültenin İlm-i Kelâm ve Felsefe Yüksek İhtisas Şubesi'ne burslu öğrenci seçildi. *en-Nübüvve fi'l-Kur'ân ve 'inde felâsifeti'l-İslâm* adıyla hazırladığı tezini sundu (1959). Ardından *el-Ba'ş ve'l-hulûd beyne'l-mütekellimîn ve'l-felâsife: İsbâtü 'akîdeti'l-ba'ş ve'l-hulûd ve'r-red 'ale'l-münkirîn* başlıklı âlimiyye-üstâziyye (doktora) tezini Ezher'in eski şeyhlerinden Abdülhalîm Mahmûd'un yönetiminde tamamladı (1961). İhtisas çalışmalarını sürdürdüğü 1955-1960 yılları arasında Ezher'in Kahire Enstitüsü'nde tevhid, ilm-i kelâm ve mantık; Aynişems Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü'nde Türk dili ve edebiyatı dersleri verdi. 1962 yılı başlarında Türkiye'ye dönünce Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Müşâvere ve Dinî Eserler İnceleme Kurulu üyeliğine tayin edildi. Bu kurulda önce mütercimlik yaptı, ardından üyeliğe alındı. 14 Ekim 1965 tarihinde Din İşleri Yüksek Kurulu'nda Doğu dilleri mütercimliğine getirildi ve bir süre sonra bu kurula üye seçildi, emekli oluncaya kadar bu görevini sürdürdü. Bunun yanında 1962 yılının Kasım ayından itibaren on yıl süreyle Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde tevhid, ilm-i kelâm, İslâm felsefesi ve İslâm ahlâkı derslerini okuttu.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nda üç yıl başkan vekilliği de yapan Ali Arslan Aydın, çalıştığı kurumun izniyle Riyad'daki Câmîatü Melik Suûd Külliyyetü't-terbiye ed-dirâsâtü'l-İslâmiyye bölümünde öğretim üyeliği yaptı (1984-1988). Onun yurt dışında aldığı akademik

unvan, Türkiye'de Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'nın 29 Kasım 1988 tarihli kararıyla doçentlik unvanına eşdeğer kabul edildi. 30 Mart 1990'da Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki görevinden emekliye ayrılarak İstanbul'a yerleşince, Fâtih ve İskenderpaşa camilerinde halka açık tefsir dersleri verdi. Bu arada yayımlanmış bazı eserlerini gözden geçirip yeniden neşretme imkânı buldu. 22 Kasım 2009 tarihinde İstanbul Fatih'teki evinde vefat etti ve ertesi gün Fâtih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Edirnekapı (Necati Bey) Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *el-Ba's ve'l-hulûd beyne'l-mütekellimîn ve'l-felâsife: İsbâtü 'aķideti'l-ba's ve'l-hulûd ve'r-red 'ale'l-münkirîn* (İstanbul 1998). 2. *İslâm İnançları ve Felsefesi (Tevhid ve Kelâm)* (Ankara 1964). İki cilt olarak planlanan eserin sadece birinci cildi (genel bilgiler ve ilâhiyyât bahisleri), Diyanet İşleri başkanı Hasan Hüsnü Erdem'in takdim yazısı ve Muhammed Tayyib Okıç, Ahmet Davudoğlu, Kemal Edip Kürkçüođlu ve Nevzat Ayasbeyođlu gibi zevatın takrizleriyle defalarca yayımlanmıştır. 3. *İslâm'da İman ve Esasları (Âmentü Şerhi)* (Ankara 1969). Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından tavsiye edilmiş ve birçok defa basılmıştır (ilâveli 7. baskı, İstanbul 1995). 4. *Yehova Şahitlerinin İç Yüzü* (Ankara 1973, 1982). Müellifin Hüseyin Atay'la birlikte hazırladığı bu eser, Yehova Şahitleri'nin Türkiye'de yürüttükleri propagandalara karşı önlem alınması için bir broşür niteliğindedir. 5. *İslâm-Hıristiyan Diyalogu ve İslâm'ın Zaferi* (Ankara 1984). 1-6 Şubat 1976 tarihleri arasında Libya'nın başşehri Trablus'ta Libya Arap Cumhuriyeti ile Vatikan hükümetinin düzenlediği "İslâm-Hıristiyan Diyalogu Semineri" adlı konferansa gözlemci olarak katılan müellifin, bu konferansta sunulan tebliğ ve müzakerelerle sonuç bildirisine ilişkin izlenimlerini aktardığı bir çalışmasıdır. 6. *Dinî-Ahlâkî Makaleler Sohbetler* (İstanbul 1985). *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi* ve *Diyanet Gazetesi*'nde yayımlanan makaleleriyle konuşmalarından oluşan bir eserdir. 7. *Ahlâk İlmi ve İslâm Ahlâkı*. Ahmet Hamdi Akseki'nin *Ahlâk Dersleri* adlı eserinin sadeleştirilmiş şeklidir (Ankara 1980, 1989). Ali Arslan Aydın'ın bunların dışında *Kurban Rehberi* (Ankara 1972), *Ramazan Orucu* (Ankara 1976), *Dinî Bilgiler Kılavuzu* (I. Kitap, Ankara 1972), *Müslümanın Âmentüsü ve Peygamberimiz* (Ankara 1976) ve *İmanın Hakikatleri* (İstanbul

1969) başlıklı eserleri de bulunmaktadır. Özlük dosyasındaki hal tercümesinde *el-Ahlâk 'inde'l-Gazzâlî* adlı matbu (Kahire 1958) bir eserinin daha bulunduğu belirtilen müellifin Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okuttuğu derslerle ilgili "Tevhid ve Kelâm İlmi Dersleri" (Konya 1963) ve "İslâm Felsefesi Dersleri" (Konya 1971) gibi ders notları *İslâm'ın İlk Emri Oku* ve *İslâm* dergisinde seri makaleler halinde yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

DİB Arşivi'ndeki özlük dosyası (hizmet belgesi, otobiyografi ve eser listesi); *Yeni Nesilleri İnşâ Eden Âlimlerimiz: Kendi Dillerinden Hayatları* (haz. Y. Selman Tan), İstanbul 2009, I, 229-244; İsmail L. Çakan v.dğr., "Ali Arslan Aydın Hoca ile Toplumdaki İnanç Bocalamaları Üzerine... İman Bölünmez" (röportaj), *Altınoluk*, sy. 52, İstanbul 1990, s. 12; Abdurrahman Kaya – Murat Usta-kurt, "Mülakat: Ali Arslan Aydın Hocaefendi ile... İmanı Kavramak ve İslâm'ı Yaşamak", *Reyhan*, sy. 4, İstanbul 2006, s. 40-45.

METİN YURDAGÜR

AYDIN

(bk. HAMZA b. TURGUT AYDINI).

AYDONAT

Yunanistan'da tarihi bir kasaba.

Yunanistan'da Güney Epir'in batı kısmında yer almakta ve bugün Paramythia adıyla anılmaktadır. Tarihi güzelliklerle dolu dağlık Thesprotia'nın (Sprotia) yüzyıllar boyunca en büyük şehir merkezi olan Paramythia, Yanya'nın 40 km. güneybatısındaki Korila dağlarının eteklerinde bulunmaktadır. Aşğı kısımlarında Ortaçađ'dan kalma bir kalesi vardır. Buranın Türkçe'deki adı kalenin ismi olan Yunanca Hagios Donatos'tan gelmekte (Aydonat), bölgenin hıristiyan Arnavutları ise kasabanın Osmanlı dönemindeki adını kullanmaktadır (Ajdonati). Kapalı dağ köylerinde Arnavutça hâlâ geniş bir kesim tarafından konuşulmakta ve bu kesime halk arasında aynı zamanda "çamlık" demek olan Tsamouria (Chamouria) denilmektedir.

Thesprotians'ın başşehri olan antik Photike'nin kalıntıları Aydonat'ın bulunduğu yerin hemen yakınında yer alır. Procopius, *De Aedificiis* adlı eserinde İmparator Iustinianos'un faaliyetlerini anlatırken Epir'de St. Donatus adlı bir kaleden bahseder. İngiliz seyyahı W. M. Leake 1804'te burayı gördüğünü

yazar. Paramythia hakkında Bizans dönemine ait fazla birşey bilinmemektedir. Franklar'ın hâkim olduğu 1294'te buradan "chastel de Saint Donat" olarak söz edilir. 1380'de Yanya'nın Sırp yöneticisi Tomas Prejubović bölgenin kontrolünü eline geçirdi. 1411'de Levkas (Ayamavra) adasının Frenk (İtalyan) Lordu Carlo Tocco, Yanya'nın yeni despotu seçilince Levkas'tan Yanya'ya giderken buradan geçti. Kasabanın şimdiki ismi olan Paramythia da ilk defa bu vesileyle kaynaklarda geçmeye başlar.

Burası Yanya'nın 1430'da ele geçirilmesinin ardından Osmanlı topraklarına katıldı. Kalenin savaş olmadan teslim alındığı, yerli hıristiyan sakinlerinin buradaki mevcudiyetinden ve kiliselerini muhafaza etmelerinden anlaşılmaktadır. Kiliselerin arasında en önemlilerinden biri Theotokos Paramythia (teselli veren kutsal bâkire, bugün Megali Panayia) adını taşıymaktaydı. Bu kilise Ortaçađ'da piskoposun kilisesi olarak hizmet vermişken daha sonra manastıra çevrildi. Kasabadaki Bizans mimarisinin en önemli anıtı olan bina XIII. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildi. Kilise kasabaya bugünkü Yunanca ismini de vermiştir.

Osmanlı döneminde Aydonat olarak anılan kasaba Yanya sancağına bağlı bir kaza merkezi oldu. 926 (1520) tarihli tahrir kaydında burası cuma camisi olan ve pazar kurulan bir kasaba şeklinde tanıtılır (BA, TD, nr. 362, s. 262). Kasabada 388 hâne, yirmi üç bekâr erkek, on beş dul yaşamaktaydı ve yedi hıristiyan mahallesi mevcuttu. Ayrıca bir dizdar, kethüdâ ve imam dahil otuz bir kişiden oluşan askerî garnizon vardı. Askerlerin ücretleri aynı bölgede yer alan ve toplam 584 hâneden meydana gelen on iki küçük köyün vergilerinden gelmektedir. Bütün bu rakamlara göre Aydonat kasabasında toplam nüfus 2000 civarındaydı. Kasabanın vergi geliri Yanya sancak beyi hassının bir parçasıydı. Aydonat sancak içerisinde Arta ve Yanya'dan sonra üçüncü büyük kasabaydı ve Konitsa, Rinasa, Zogos'un iki katı büyüklüğündeydi. 1531'de Delvine sancağı kurulduğunda Aydonat bu yeni birimin (1913'ten beri Arnavutluk ile Yunanistan arasında bölünmüş durumdadır) bir parçası oldu. 958 (1551) yılına ait tahrir kayıtlarında 1520'li yıllara göre kasaba yavaş da olsa nüfus bakımından büyüdü, 480 hâneye (yaklaşık 2400 kişi) yükseldi. Bu sırada üç sivil müslümana ait küçük çiftlikler mevcuttu. İslâmlaşma da yörede giderek etkili oluyordu.